

skjer. For å bekjempe mobbing må det være lokale løsninger som er tilpasset situasjonen i den enkelte kommune og skole. Hovedinnsatsen må komme der barn og unge oppholder seg. Da må alle være med: barnehage, skole, foreldre, idrett, foreninger og lokalt arbeidsliv. Alle ordførere i alle kommuner er invitert til å bli med som manifestparter og forplikte seg til å arbeide mot mobbing ved å utarbeide lokale manifest. Over 320 kommuner har meldt seg på.

Positive tegn

Samtidig må vi ta inn over oss at til tross for nulltoleranse for mobbing, er det få skoler som klarer å være uten mobbing over tid. Til tross for mye og godt arbeid for et godt og trygt læringsmiljø i skolen, skjer det likevel at barn, unge og voksne bade opplever eller står bak mobbing, krenkelser, trakassering og diskriminering.

«Elever som opplever at de ikke ertes og plages, presterer signifikant bedre i matematikk og naturfag enn lever som opplever ukentlig erting og plaging»

En viktig kilde til vår kunnskap om mobbing er Elevundersøkelsen, som gjennomføres årlig. Den viser at elevene generelt trives godt på skolen. Men samtidig er tallene for egenrapportering om mobbing relativt stabile. Det er en reduksjon fra 4,3 prosent til 3,6 prosent av eleven på 7. trinn som oppga at de ble mobbet en eller flere ganger i uka, og en nedgang fra 7,5 % til 6,8 % som oppga at de ble mobbet to til tre ganger i måneden eller mer i perioden 2008 til 2012. Nedgangen er ikke er signifikant, men viser likevel en positive trend som det er viktig å forsterke.

Et annet funn viser en sterkere positiv tendens. En analyse av Elevundersøkelsen for periodene 2007?2009 og 2010?2012 for 7. trinn viser at andelen barneskoler med et svært høyt mobbenivå har gått markert ned. I perioden 07?09 var det 468 skoler som i snitt hadde 15 prosent mobbing eller mer. I perioden 10?12 var dette redusert til 183 skoler. Det indikerer at langt flere skoler arbeider godt mot mobbing.

Læringsmiljøet er avgjørende

Et godt og trygt læringsmiljø er også av vesentlig betydning for elevenes læring. Den senere tiden har flere rapporter understreket dette. NOVA har sett på hva som kjennetegner skoler som har hatt sterkest positiv karakterutvikling etter innføring av Kunnskapsløftet. Den viktigste fellesnevneren ved skolene er at elevene opplever læringsmiljøet som spesielt godt.

En undersøkelse gjort av Nasjonalt senter for vold og traumatisk stress viser at elever på skoler med mye mobbing presterer i snitt nesten en hel karakter lavere enn elever på skoler der mobbing ikke er utbredt. Også den internasjonale undersøkelsen Trends in

International Mathematics and Science Study 2011 legger vekt på elevenes læringsmiljø som viktig for elevenes faglige prestasjoner. Elever som opplever at de ikke ertes og plages, presterer significant bedre i matematikk og naturfag enn elever som opplever ukentlig erting og plaging.

Dette understreker svært tydelig at arbeidet mot mobbing er og må være en integrert del av skolens arbeid med læring. Dersom elevene skal få et godt læringsutbytte, må de også ha et trygt og godt læringsmiljø uten mobbing.

Arbeidet mot mobbing består av både forebyggende innsats før det har skjedd mobbing, og konkrete tiltak når mobbing skjer. Den viktigste forebyggende innsatsen er skolens systematiske og langsiktige arbeid med å skape et godt læringsmiljø. Skoler som har lite mobbing, kjennetegnes av at de ansatte og elevene behandler hverandre med respekt, og det oppstår få saker hvor noen plager, krenker eller mobber hverandre. Det er også sjelden at noen opplever at de blir utestengt fra aktiviteter eller grupper. Konflikter og uenighet oppstår også på slike skoler, men de greier å løse de på et tidlig tidspunkt.

Ledelse og elevmedvirkning

Skolene som lykkes best i arbeidet mot mobbing, har en tydelig ledelse som etablerer rutiner som alle ansatte naturlig følger opp. Slike ledere henter gode ideer og gjør dem til skolens eiendom med både en sterk forpliktelse og engasjement for tiltakene som blir iverksatt.

Elevmedvirkning ser også ut til å være en nøkkelfaktor for å lykkes. Forskerne har pekt på at når ansatte bevisst arbeidet med å skape gode relasjoner mellom elevene, virket dette på væremåten til elevene, og det ble mindre erting, plaging, krenkelser og mobbing. Forskningen viser at også foreldrene og nærmiljøet spiller en viktig rolle i antimobbearbeidet.

I perioden 2006?2013 har det vært gjennomført en lang rekke tiltak og blitt brukt betydelige ressurser både nasjonalt og lokalt.

Det foregår en bred innsats fra nasjonale myndigheter med kompetanseutvikling programmer og støttetiltak, forbedring av regelverket og tilsyn med de lokale skoleeierne.

Skoleledelse er en sentral faktor i arbeidet mot mobbing. Det nasjonale programmet for rektorutdanning legger vekt på arbeidet med læringsmiljø. Interessen er stor, og rektorutdanningen er fulltegnet. Læreren som leder er også viktig for et godt læringsmiljø. Regjeringen innfører derfor et skolebasert program for kompetanseutvikling i klasseledelse på ungdomstrinnet.

Satsingen Bedre Læringsmiljø 2010?2014 inneholder et omfattende veiledningsmaterieil til bruk for skoleeier og skoler. Det kunnskapsbaserte materiellet setter nasjonale standarder. Med sentrale områder som klasseledelse, lærerens relasjonelle kompetanse, elevrelasjoner, samarbeid hjem?skole og godt lederskap, utgjør satsningen en overbygning som antimobbearbeidet er en del av.

Regjeringen bidrar

Regjeringen vil bidra til å redusere mobbingen på skolene som har høy forekomst av mobbing over tid. På bakgrunn av resultater fra elevundersøkelsen, samt supplerende informasjon og vurdering fra fylkesmennene, skal skoleeiere med slike skoler tilbys oppfølging. Formålet er å tilby skreddersydde tiltak til den enkelte skole.

2. januar 2013 åpnet Nasjonalt senter for læringsmiljø og adferdsforskning ved Universitetet i Stavanger. Senteret skal blant annet gjennomføre kvalitetsutviklingstiltak og bidra til at det lokalt arbeides med å skape et læringsmiljø som fremmer faglig, personlig og sosial utvikling hos barn, elever, læringer og voksne, også for de som har behov for ekstra tilrettelegging og hjelp.

Departementet har finansiert to stillinger hos Barneombudet for å styrke arbeidet mot mobbing. Videre er det nylig fremmet to lovforslag om psykososialt skolemiljø. Målet er å gjøre opplæringsloven mer effektiv på skolemiljøområdet slik at elevenes rettigheter styrkes. Det ene lovforslaget går ut å innføre en erstatningshjemmel i opplæringsloven og å innføre et prinsipp om delt bevisbyrde når det fremmes erstatningskrav. Det vil si at terskelen for å gå til sak blir litt lavere ved at bevisbyrden ikke bare ligger på eleven, men også på skolen. Det andre lovforslaget går ut på å forlenge dagens foreldelsesfrist for straffesaker om psykososialt skolemiljø fra to år til fem år

Nye utfordringer

Vi må hele tiden stille spørsmål ved om vi har de riktige redskapene for å avdekke krenkelser og mobbing, og revurdere etablerte virkemidler. Vi må ta innover oss at krenkelser og mobbing kan innta nye former i en digital tidsalder. En enkelt krenkende handling i et sosialt medium kan bli spredt raskt, virkningen mangedobles og kan oppleves som svært belastende for offeret. Det er ulike kampanjer og tiltak som skal forhindre digital mobbing. Undervisningsopplegget «Du bestemmer» har en egen modul om digital mobbing, og har som mål å øke ungdoms kunnskap om de ulike valgene man gjør når man bruker digitale medier.«Bruk hue» er en kampanje som viser hvor ødeleggende digital mobbing kan være for de det gjelder, og hvilke konsekvenser det kan få for de som utfører en krenkende handling.

Et godt skolemiljø er en avgjørende betingelse for at elevene skal lære. Skolens arbeid for å bekjempe mobbing er derfor viktig, og må derfor være et kontinuerlig arbeid for skolen. Kampen mot mobbing må foregå hver eneste dag, på hver eneste skole.

Teksten sto på trykk første gang i Tidsskrift for Norsk psykologforening, Vol 50, nummer 4, 2013, side

TEKST

Kristin Halvorsen, Kunnskapsminister